

Олександр Сергійович КОЛТУНОВИЧ

кандидат економічних наук

МЕХАНІЗМИ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Колтунович, О. С. Механізми нарощення інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України [Текст] / Олександр Сергійович Колтунович // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 26. – № 1. – С. 28-31. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У статті розглянуто теоретико-методологічні та прикладні аспекти інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України, визначено пріоритетні напрями нарощення інвестиційного потенціалу, розроблено механізми з активізації процесів модернізації та інноваційного розвитку економіки України.

Мета. Метою статті є вирішення теоретико-методологічних та прикладних завдань із визначення механізмів нарощення інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України.

Метод (методологія). У процесі дослідження використовувались методи теоретичного узагальнення – для дослідження інституціонального забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в зарубіжних країнах; системний підхід – для обґрунтування пріоритетних напрямів та механізмів нарощення інвестиційного потенціалу процесів модернізації та інноваційного розвитку; методи аналізу і синтезу – для виявлення конкурентних переваг національних програмних документів.

Результати. Обґрунтовано поняття «інноваційно-технологічна модернізація»; визначено пріоритетні напрями та механізми нарощення інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України; запропоновано низку першочергових заходів з регулювання проблем модернізації та інноваційного розвитку у високотехнологічних експортоорієнтованих секторах промисловості.

Ключові слова: інноваційно-технологічна модернізація; інвестиційний потенціал; реінтеграція; кластери.

Oleksandr Sergiyovych KOLTUNOVYCH

PhD in Economics

MECHANISMS OF INVESTMENT POTENTIAL GROWTH OF INNOVATION AND TECHNOLOGICAL MODERNIZATION OF CERTAIN ECONOMIC SECTORS OF UKRAINE

Abstract

Introduction. In the article, the theoretical and methodological and applied aspects of innovation and technological modernization of certain sectors of Ukraine are considered. The priority areas of increasing of investment potential mechanisms are defined. The mechanisms to enhance the processes of modernization and innovation development of economy of Ukraine are worked out.

Purpose. The aim of the article is to address theoretical and methodological and applied problems of the mechanisms of increasing the investment potential of innovation and technological modernization of certain sectors of the economy of Ukraine.

Method (methodology). The study has used the methods theoretical generalization (to study the institutional support of innovation and technological upgrading in foreign countries); method of system approach (to justify the priority areas and mechanisms for increasing the investment potential of the processes of modernization and innovation development); methods of analysis and synthesis (to identify the competitive advantages of national policy documents).

Results. *The concept of «innovation and technological modernization» has been proved. The priorities and mechanisms for increasing the investment potential of innovation and technological modernization of certain sectors of Ukraine are determined. A number of urgent measures to resolve the problems of modernization and innovative development in high-tech export industry sectors is defined.*

Keywords: *innovation and technological modernization; investment potential; reintegration; clusters.*

JEL classification: O12

Вступ

Дослідження механізмів нарощення інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України є надзвичайно важливим питанням у нинішніх соціально-економічних умовах. За вкрай низької інвестиційної привабливості України, низьких кредитних та інвестиційних рейтингів міжнародних рейтингових агентств, непідйомних умов кредитування банками всередині країни реальний сектор економіки потребує кардинальних трансформацій на інвестиційному напрямку розвитку країни. Особливо складна ситуація у високотехнологічних секторах промисловості України.

Мета статті

Метою статті є вирішення теоретико-методологічних та прикладних завдань із визначення механізмів нарощення інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження

В умовах стагфляції економіка України потребує інституційних трансформацій та активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації економіки України. Спад промислового виробництва останніх років спричинений значними втратами обсягів експорту високотехнологічної продукції, насамперед – через втрату традиційних ринків збуту. За підсумками 9 місяців 2016 року Україна експортувала товарів на суму 25,8 млрд дол., що на 8,7 % менше аналогічних показників минулого року. У 2015 році експорт товарів скоротився на 29,3 %, у 2014 році – на 13,5 %, у 2013 році – на 8,0 % [1].

За нашими розрахунками, до кінця 2016 року загальний експорт не перевищить 34 мільярдів доларів, скоротившись таким чином у зіставленні з 2015 роком на 4,1 млрд дол., у зіставленні з 2013 роком – на 29,4 млрд дол. або практично у два рази. Падіння експорту продукції призвело до скорочення обсягів промислового виробництва. Починаючи з 2012 року, обсяги промислового виробництва постійно скорочуються, особливо високотехнологічні сектори економіки [2].

Сутність інноваційно-технологічної модернізації як економічної категорії можна визначити як систему відносин різних економічних суб'єктів з приводу раціонального та сталого його відтворення на основі прогресивного розвитку науки з метою виробництва конкретних наукоємних товарів, послуг, доходу, підвищення життєвого рівня населення, вирішення проблеми нерівномірності світового та регіонального розвитку на основі персоніфікованих економічних інтересів суб'єктів.

Проблеми розробки та впровадження інноваційних розробок тісно пов'язані з ефективністю реалізації інноваційних проектів і програм у межах національних стратегічних планів та програм. Реалізація інноваційних процесів, пов'язаних з розробкою нових технологій, нових видів продукції, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, маркетингового чи іншого характеру, вимагає не тільки витрат ресурсів, але й використання спеціальних організаційно-економічних інструментів.

30 листопада 2011 року Європейська комісія офіційно оголосила про створення нової програми «Горизонт-2020» (Horizon 2020/H2020), призначеної об'єднати фінансування досліджень та інновацій у ЄС. Ця програма впроваджуватиметься в період з 2014 по 2020 роки та дозволить полегшити виконання науково-дослідних та інноваційних робіт і підвищити їх ефективність, а також стимулюватиме зростання та більшу зайнятість, зважаючи на важливі завдання, які стоять перед нашим суспільством. Назва нової програми ЄС з фінансування досліджень та інновацій «Горизонт-2020» відбиває прагнення забезпечити розвиток нових ідей, економічне зростання й робочі місця на майбутнє. При цьому Україна не повною мірою використовує потенціал та надані додаткові фінансові можливості [3].

Досвід зарубіжних країн у сфері інноваційної політики підтверджує, що саме на національному рівні визначаються інституційні передумови для подальшого формування і розвитку процесів інноваційно-технологічної модернізації. Особлива роль належить податковим механізмам стимулювання до новаторства та комерціалізації наукових розробок, а також їх упровадження в економічні процеси [4, с. 67].

При цьому конкурентоспроможність національних економік країн ЄС визначають саме національні інноваційні стратегії та програми інноваційного розвитку. Насамперед це стосується таких країн, як Австрія, Бельгія, Німеччина, Італія, Іспанія та Великобританія [5-6].

З метою нарощення механізмів інвестиційного потенціалу інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки України доцільно розвивати систему податкових та тарифних пільг, які підтримують діяльність підприємств з комерціалізації результатів НДДКР та розробки технологій. Для підтримки більшого числа проектів у межах виділених бюджетних асигнувань слід переходити від їхнього прямого кредитування до практики компенсації ставки банківських кредитів та використання коштів інноваційного фонду як гарантії для залучення банківського капіталу у сферу інновацій, підтримки венчурного та лізингового фінансування.

Раціональну інвестиційну політику за цим напрямом не можна розглядати тільки як додаткову фінансову підтримку окремих проектів. Необхідна активна довгострокова діяльність, стратегічними напрямками якої є створення регіональної інноваційної системи, державний протекціонізм вітчизняних технологій і розробок, формування і захист ринку науково-технічної продукції, забезпечення якості продукції.

Для ефективної організації процесу інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації необхідно як центральну ланку створити відповідне агентство у формі акціонерного товариства або некомерційної організації з участю як співзасновників профільних міністерств і відомств, великих підприємств. Основними функціями агентства повинні стати моніторинг потреб у нових розробках, консультування з питань розвитку наукомісткого бізнесу. Необхідно сформувати розгалужену мережу професійних організацій у цій сфері бізнес-інкубаторів, технопарків та інноваційно-технологічних центрів, консалтингових фірм, малих інноваційних підприємств, організацій по стандартизації, сертифікації та забезпечення якості продукції.

Враховуючи те, що інвестиційна привабливість України останніми роками значно скоротилась необхідно використати унікальну можливість розвитку інноваційно-технологічних центрів і вузівських технопарків на базі виробництв і сформувати їх мережу у всіх великих промислових містах.

Досвід країн ЄАЕС показав, що розміщення в таких центрах (на прикладі «Сколково») на пільгових умовах малих фірм з розробки і виробництва наукомісткої продукції можна здійснити за сприяння міністерств, відомств та спеціальних фондів [7-8].

Актуальною на сьогодні є фінансова підтримка патентування найбільш перспективних винаходів. З метою активізації патентної роботи в Україні необхідно надати інноваційним об'єктам статус головної установи з організації патентно-винахідницької діяльності, налагодити його постійну взаємодію з державним патентним відомством. При цьому особливо важливим є стимулювання інноваційної активності на промислових підприємствах, розвиток заводського сектору науки, якісного та абсолютно нового приладобудування. Необхідно за допомогою податкових та інших пільг створити умови, що дозволяють господарюючим суб'єктам, які вкладають кошти в інноваційний розвиток виробництва, отримати реальну вигоду.

Бюджетна політика сьогодні повинна бути орієнтована на максимально можливе наближення рівня фінансування сфери науки до норми, встановленої законодавством України. Необхідно підвищувати ефективність використання наявних коштів, концентрувати бюджетні кошти на пріоритетних напрямках, підтримувати провідні наукові школи, а також залучати приватний капітал.

Бюджет науки повинен містити витрати на підтримку інфраструктури наукової діяльності (регіональний патентний та бібліотечний фонди, якісне експериментальне обладнання та прилади, організацію конференцій, зарубіжних стажувань, експертизи тощо) і на базове фінансування державних наукових організацій. Загалом система державного фінансування науково-дослідних розробок та витрачання організаціями виділених асигнувань повинна унеможливлувати нецільове використання бюджетних коштів та забезпечувати ефективність їх використання.

З урахуванням складної економічної ситуації необхідно значно збільшити фінансування прикладних досліджень і розробок, що сприяють економічному підйому та виходу із кризи. Слід розробити і впровадити в практику механізми фінансування комерційно-ефективних прикладних досліджень на поворотній основі. З цією метою необхідно розглянути можливість створення законодавчої бази для фінансування з державного бюджету прикладних досліджень і розробок, що мають високу комерційну значущість, на умовах часткової або повної поворотності коштів.

При виділенні асигнувань на наукові дослідження необхідно здійснювати як адресне надання грантів колективам науковців, так і програмно-цільове фінансування. Останні мають використовуватися у випадках, коли сукупність проектів спрямована на досягнення єдиної кінцевої мети. У тих випадках, коли програми складені із взаємопов'язаних між собою проектів, доцільно переходити на систему грантів.

Система грантів діє з метою підтримки найбільш сильних проектів і учених, забезпечення свободи наукової творчості, мобільності у постановці та вирішенні проблем і добре зарекомендувала себе в роботі низки державних і міжнародних фондів. Грант за розміром повинен бути достатнім для виконання проекту. Це є необхідною умовою підвищення відповідальності за результативність проекту. Зокрема, необхідно збільшити розмір грантів Фонду фундаментальних досліджень у регіоні. Грант

повинен містити кошти на підтримку інфраструктури організацій. Необхідно розвивати співробітництво міжнародних фондів з відповідними інвестиційними фондами за паритетним фінансування проектів з метою залучення додаткових коштів.

Найважливішим завданням раціонального використання ресурсів є забезпечення конкурсного відбору на основі високоякісної експертизи наукових і науково-технічних проектів. Цьому будуть сприяти організація незалежної експертизи проектів на платній основі, підвищення відповідальності експертів, періодична ротація складу експертних організацій. Поряд з прямою державною підтримкою науки та інновацій необхідно розробити комплекс непрямих методів їх стимулювання, що містить податкові пільги, механізми прискореної амортизації, пільгові тарифи і т. д.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У результаті запровадження механізмів нарощення інноваційно-технологічної модернізації очікується:

- збільшення частки випуску інноваційної продукції та послуг інноваційного характеру в загальному обсязі продукції;
- збільшення кількості та обсягів профінансованих інноваційних проектів;
- збільшення кількості залучених у регіоні передових зарубіжних технологій;
- збільшення кількості придбаної конструкторсько-технологічної документації, ліцензій та патентів на інноваційні технології;
- збільшення темпів зростання високотехнологічних і середньотехнологічних секторів економіки України;
- збільшення частки високотехнологічних і середньотехнологічних секторів у структурі промисловості в межах окремих регіонів;
- зростання поінформованості та популяризація теми інновацій серед населення та підприємництва;
- створення збалансованого, розвинутого сектору досліджень і розробок, що має оптимальну інституційну структуру та забезпечує розширене відтворення знань, конкурентоспроможного на світовому ринку;
- створення ефективної інноваційної системи, вбудованої в глобальну інноваційну систему, що забезпечить взаємодію сектору досліджень і розробок з вітчизняним підприємницьким сектором і відповідно за основними параметрами інноваційним системам розвинутих зарубіжних країн.

Список літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua>.
3. Постійне Представництво Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk.
4. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети: інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені Комітетом ВРУ з питань науки і освіти та Міністерством закордонних справ України, 520 с.
5. Європейський парламент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://http://www.europarl.europa.eu>.
6. Європейська комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>.
7. Євразійська економічна комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurasiancommission.org>.
8. Євразійський банк розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eabr.org>.

References

1. *The State Statistics Service of Ukraine*. (2016). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. *The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*. (2016). Retrieved from: <http://me.gov.ua>.
3. *The Delegation of the European Union to Ukraine*. (2016). Retrieved from: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk.
4. *Innovation policy abroad: concepts, strategies, priorities*. (2016). Information and analytical materials prepared by the Verkhovna Rada of Ukraine and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 520 p.
5. *The European Parliament*. (2016). Retrieved from: <http://www.europarl.europa.eu>.
6. *The European Commission*. (2016). Retrieved from: <http://ec.europa.eu>.
7. *The Eurasian Economic Commission*. (2016). Retrieved from: <http://www.eurasiancommission.org>.
8. *Eurasian Development Bank*. (2016). Retrieved from: <http://www.eabr.org>.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2016 р.